

LÖHNIG, M. – MOSZYŃSKA, A. (eds.) *Reception of the ‘Limited Liability Company (GmbH)’***Vídeň: Böhlau Verlag, 2024, 284 s.**

Recenzovaná publikace, která je výstupem z mezinárodní konference „Die GmbH als Element eines transnationalen europäischen Gesellschaftsrechts“, která se uskutečnila v roce 2022 na půdě Univerzity v Řezně, se zabývá počátky právní úpravy společnosti s ručením omezeným na evropském kontinentě. Publikace je tvořena stručným úvodem a jednotlivými kapitolami, které vytvořili přední odborníci na právní dějiny soukromého práva z různých států. Většina kapitol se zabývá historií společnosti s ručením omezeným v jednotlivých zemích starého kontinentu, pouze poslední část knihy lehce vybočuje, jelikož Michał Moszyński z Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni ve svém příspěvku zkoumá obecné ekonomické důvody vzniku analyzovaného typu obchodních korporací. Zařazení tohoto příspěvku přitom není nijak náhodné, jelikož na ekonomické důvody zavedení institutu společnosti s ručením omezeným upozorňuje ve svých příspěvcích většina autorů.

Celkový koncept publikace je třeba docenit, jelikož na omezeném prostoru zdařile představuje právní vývoj ve vybraných státech a umožňuje pochopit dnešní pojetí společností s ručením omezeným či jejich alternativ v jednotlivých zemích. Stejně tak je třeba ocenit i autory z některých zemích, kteří se ve svých textech dokázali zdařile vypořádat s tím, že předmětný zkoumaný institut byl v jejich zemi zaveden až v poválečném období či v omezené či odlišné podobě. Za drobný nedostatek lze považovat absenci seznamu zkratk, který by čtenáři výrazně usnadnil orientaci v knize, která se zkratkami pracuje poměrně hojně. V kontextu celého díla však jde o nepodstatnou výtka. První kapitola z pera Martina Löhniga z Univerzity v Řezně se nepřekvapivě zabývá zrodem a rozvojem tzv. Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) v Německu. Zařazení této kapitoly do úvodní části publikace se jeví jako zcela logický krok s ohledem na to, že právě německá právní úprava společnosti s ručením omezeným významně ovlivnila většinu evropských států při tvorbě vlastních předpisů. Autor přesvědčivě argumentuje, že podhoubí pro vznik nového typu obchodní společnosti představovalo splasknutí německé akciové bubliny v 70. letech 19. století spojené s výrazným úpadkem a ekonomickou krizí.

Löhnig čtenáře dále seznamuje s úvahami, které vedly k přijetí zákona o GmbH v roce 1892. Podrobně rozebrány jsou debaty týkající se vztahu mezi potenciálem zisku a odpovědností za ztrátu, které stály u tvorby přelomového předpisu. Ostatně tento vztah je jakýmsi leitmotivem celé knihy, jelikož, jak naznačují další kapitoly publikace, obdobná otázka se řešila takřka ve všech evropských státech. Druhým hlavním motivem, který se

poprvé objevuje v první kapitole, jsou erudované debaty legislativců a dalších odborníků týkající se charakteru nového typu obchodní společnosti. To, zda má společnost s ručením omezeným charakter osobní nebo kapitálové společnosti, ostatně nebylo definitivně rozřešeno do dnešních dnů.

Z hlediska systematiky se jako velmi vhodné jeví to, že po „německé“ kapitole, následuje kapitola věnovaná vývoji v Rakousku, respektive Předlitavsku, jejíž autorkou je Kamila Staudigl-Ciechowicz z Právnické fakulty Vídeňské univerzity. Příspěvek se podrobně věnuje vytvoření rakouského modelu, který nepopíratelně vycházel z německého pojetí, avšak přinášel nové koncepty, díky kterým svého předchůdce částečně překonal. Mezi hlavní devizy této úpravy patřilo především posílení ochrany věřitelů společnosti i minoritních společníků. Je nutné ocenit, že autorka, podobně jako tvůrci ostatních kapitol, nezůstává pouze u tzv. law in books, ale zkoumá i tzv. law in action, a sleduje fungování a dopady nové úpravy v rakouské společnosti.

Anna Moszyńska z Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni ve třetí kapitole mapuje složitý legislativní vývoj společnosti s ručením omezeným na území Polska v období po jeho obnovení na konci I. světové války. Moszyńska se věnuje především překonávání určitého právního tetralismu, který na území nově vzniklého státu existoval a který se projevoval i v oblasti společností s ručením omezeným. Autorka analyzuje proces vzniku specializovaného předpisu upravujícího tento typ společností i proces přijetí polského obchodního zákoníku z roku 1934. Z hlediska právní teorie pak kapitola věnuje pozornost recepci a následné dílčí modifikaci německého GmbH, které bylo polskými zákonodárci zvoleno jako základ přijímané úpravy.

Čtvrtá kapitola, jejímž autorem je Zsolt Bujtar z Pécské univerzity, podrobně analyzuje socioekonomickou situaci a obchodněprávní vývoj v Uhersku a později v Maďarsku v období před zakotvením institutu společnosti s ručením omezeným do maďarského práva. Autor rovněž důkladně představuje soudobé dialogy, debaty a střety různých koncepcí, které zavedení zkoumané obchodní korporace předcházely. Poslední část příspěvku je věnována stručnému představení vývoje od roku 1931, kdy byla úprava částečně vycházející z německé koncepce přijata, do současnosti. Díky poměrně velkému časovému záběru pokrývajícímu více než 150 let je čtenář v této kapitole seznámen s různými souvislostmi, které mu umožňují pochopit nejen maďarskou úpravu společností s ručením omezeným, ale i některé nuance tamního obchodního práva obecně.

V první části svého příspěvku zkoumá Petra Skřejpková z Právnické fakulty Univerzity Karlovy vývoj nového typu korporace na území Předlitavska, a to nejen z pohledu legislativy a aplikační praxe, ale i z pohledu právní vědy a teorie. Druhá část je pak věnována vývoji úpravy společnosti s ručením omezeným a vlastně celého obchodního práva na území nově vzniklého Československa. Autorka vykresluje snahy zákonodárců překlenout právní dualismus, respektive trialismus, panující na území nově vzniklého státu. Velmi zajímavé jsou autorkou uváděné statistické údaje o poměru celkového součtu základního kapitálu všech společností s ručením omezeným dle jednotlivých zemí tvořících nově vzniklý stát. Neméně zajímavá je i statistika ukazující poměr mezi společnostmi užívajícími v obchodním styku češtinu či slovenštinu (respektive dle zákonné úpravy českoslovenštinu) a mezi těmi používajícími němčinu. Tato statistika naznačuje významný, více než třetinový, podíl společností, které by bylo možné označit jako německé. Poslední část se věnuje snahám o rekodifikaci obchodního práva v období první Československé republiky.

Institut společnosti s ručením omezeným je zde využíván jako názorný příklad demonstrující obecné, spíše neúspěšné, rekonstrukční snahy ve zkoumaném období. Poslední část příspěvku pak stručně představuje právní vývoj společnosti s ručením omezeným v období po roce 1948.

Alexis Mages z Université de Bourgogne představuje trnitou cestu společnosti s ručením omezeným do francouzského práva. Za čtenářsky zvláště zajímavé lze považovat pojednání o národnostně-politických důvodech, které vedly k pomalejšímu přijetí zkoumaného institutu. Odpor k převzetí německého modelu, zapříčiněný nechutí k sousednímu státu posílené událostmi I. světové války, vyslal Francouze na cestu, jejímž cílem bylo nalezení vlastní, francouzské koncepce. Autor v kapitole poutavě představuje vývoj, který vedl k překonání původně zcela odmítavých tendencí a využití německé úpravy GmbH jako inspiračního zdroje. Zajímavá je role Alsaska-Lotrinska v tomto procesu. Region, kde se odjakživa střetávalo francouzské a německé právo, ale i kultura, sloužil v tomto ohledu jako funkční model, který francouzské zákonodárce inspiroval.

Kapitola Ferdinanda Mazzarella z Univerzity v Palermu se dle slov autora nezabývá historií společnosti s ručením omezeným na území Itálie, ale historií odporu proti jejímu zavedení. Příspěvek skutečně s určitou mírou nadsázky mapuje srdnaté, urputné a často úspěšné snahy části italských legislativců o zablokování přijetí úpravy nového typu obchodní společnosti. Autor se v detailu věnuje různým projektům z konce 19. a první poloviny 20. století, které usilovaly o zavedení předmětného institutu a které, díky zmíněnému odporu, ztroskotaly. Zmíněná kapitola se díky svému pojetí odlišuje od zbytku knihy, což v konečném důsledku působí osvěžujícím dojmem. Zároveň poskytuje poměrně unikátní vhled do italského politického myšlení na přelomu 19. a 20. století.

Právní historik Dave De Ruyscher z Tilburgské univerzity pojednává o vývoji v Belgii. Všimá si toho, že zvolený model byl ovlivněn německou i anglickou koncepcí, avšak dochází k závěru o rozhodujícím francouzském vlivu. Zajímavá je i skutečnost, že úprava zvolená belgickými zákonodárci počítala s tím, že nově vzniklý institut osobní společnosti s ručením omezeným byl určen primárně pro správu rodinného majetku a fungoval jako v zásadě ryze rodinná společnost, což se projevovalo i v poměrně přísném zákonném nastavení podmínek, které tyto entity musely splňovat i v tom, že podíl v tomto typu společnosti mohl prakticky pouze přecházet na dědice – rodinné příslušníky původního podílníka, zatímco klasický převod byl podmíněn souhlasem zbylých společníků s výjimkou převodu na rodinného příslušníka. V poslední části pak autor popisuje změny, k nimž došlo na přelomu 20. a 21. století a které belgický institut přiblížily pojetí společnosti s ručením omezeným známému z většiny jiných evropských států.

Janwillem Oosterhuis z Maastrichtské univerzity se ve svém příspěvku vypořádává s komplikací spočívající v tom, že v Nizozemsku, o kterém pojednává, byl institut společnosti s ručením omezeným zaveden až v roce 1971. To, že se nový typ obchodní společnosti nemohl v kolébce akciových společností dlouhou dobu uplatnit, není nijak překvapivé. Autor se však s tímto handicapem znamenitě vyrovnává, když se ve svém příspěvku zabývá především snahami o reformu různých typů akciových společností, které v Nizozemí existovaly, a dává je do kontrastu s úpravami společností s ručením omezeným, které na přelomu 19. a 20. století vznikaly v jiných evropských státech. Autor díky studiu dobových tiskovin zdařile demonstruje, že, ačkoliv nizozemský zákonodárce o zavedení společnosti s ručením omezeným neuvažoval, vnímal její fungování v jiných státech a snažil se

inspirovat pozitivní zkušenostmi ze zahraničí při vlastních reformních snahách v oblasti akciových společností. Díky odborným článkům pak koncept společnosti s ručením omezeným pronikl i do nizozemských akademických kruhů. Idea společnosti s ručením omezeným tak dle autora vlastně nepřímo ovlivňovala nizozemskou legislativu i právní teorii desítky let před tím, než byl samotný institut v tamním právním řádu zakotven.

Autorská dvojice Timothy W. Guinnane z Univerzity Yale a Susana Martínez-Rodríguez z Univerzity v Murcii ve svém příspěvku zkoumají pronikání společnosti s ručením omezeným do španělského právního řádu. Autoři na zkoumaném institutu zdařile demonstrují politické turbulence, které na Iberském poloostrově proběhly v druhé polovině 19. a první polovině 20. století a které se odrazily i v přijímané obchodněprávní legislativě. Ve zkoumané oblasti se tato skutečnost projevila především prostřednictvím velkého množství různých návrhů, které se pokoušely zakotvit určitou podobu nového typu obchodní společnosti. Tato dlouholetá snaha byla dle autorů v zásadě dovršena v roce 1919 díky tomu, že španělský obchodní zákoník umožňoval existenci různých inominátních obchodních korporací. Autoři se tak v druhé části svého příspěvku věnují zejména nesmírně zajímavému období ohraničenému léty 1919 a 1953, kdy společnost s ručením omezeným sice ve Španělsku fakticky patřila mezi nejpobulárnější typy obchodních korporací, avšak zároveň na svou podrobnější legislativní úpravu teprve čekala. V tomto období pak autoři nepřekvapivě zdůrazňují klíčovou roli judikatury. Celá kapitola je vhodně doplněna grafy, které přehledně demonstrují fenomény popisované v textu.

Phillip Schwartz, který v současné době působí v Ratingenu, využívá svých bohatých zkušeností s Pobaltím a ve svém příspěvku se věnuje vývoji v Lotyšsku. Autor sice v úvodu předestírá, že úprava společnosti s ručením omezeným se v lotyšském právu objevila až v roce 1991, avšak ve svém příspěvku zkoumá snahy o vytvoření společného pobaltského obchodního zákoníku v období první samostatné lotyšské republiky, jehož součástí měl být i zkoumaný institut. Autor tak samotnou úpravu společnosti s ručením omezeným využívá spíše jako odrazový můstek pro vykreslení vývoje civilního práva, ale i vztahů mezi legislativci z pobaltských republik ve sledovaném období. Předmětná kapitola opět drobně nabourává schéma využívané v jiných kapitolách a působí poměrně svěže. Naopak určitou výtkou může být možná až přílišné odbočení od hlavního tématu publikace.

Poslední v publikaci zkoumanou zemí je Ukrajina. Oleksandr Kovalyshyn z Národní akademie právních věd v Kyjevě analyzuje vývoj právní úpravy společnosti s ručením omezeným v poměrně širokém období od konce 19. století do současnosti. Za zvlášť poutavou a podnětnou část lze považovat oddíl o vývoji v období uplatňování sovětské Nové ekonomické politiky, během kterého se koncept podobný společnosti s ručením omezeným dostal do ukrajinského občanského zákoníku. I přes zjevnou inspiraci německým GmbH vykazoval sovětský model určité odchylky. Například ručení dle autora nebylo omezeno pouze do výše vkladové povinnosti, nýbrž byl uplatňován multiplikátor, kterým se vkladová povinnost na jednotlivé podíly násobila. Na rozdíl od ostatních autorů se Kovalyshyn ve velké míře věnuje i současné ukrajinské právní úpravě, což sice ve vztahu k ostatním kapitolám působí mírně nekoncepčně, na straně druhé to však přináší větší množství podnětných informací.

Již zmíněná poslední kapitola od ekonomy Michała Moszyńskiego na vznik institutu společnosti s ručením omezeným nahlíží ekonomickým prizmatem. Tato kapitola vhodným způsobem doplňuje předešlé oddíly publikace a příznačně uzavírá zkoumanou problematiku.

Recenzovanou publikaci je nutné ocenit, jelikož nabízí unikátní komparační srovnání vývoje patrně nejoblíbenějšího typu obchodní korporace dneška a může tak představovat cenný zdroj informací nejen pro právní historiky, ale i pro ty, co platné obchodní právo aplikují, vyučují nebo se jím jinak zabývají. Obdobně hodnotná může být publikace i pro legislativce. Kromě poznatků z obchodního práva však kniha nabízí i cenné právně-teoretické a historické poznání, jelikož skrze institut společnosti s ručením omezeným se čtenář seznamuje s některými základními kameny právního myšlení v jednotlivých zkoumaných zemích i s klíčovými milníky jejich dějin. Ze všech těchto důvodů nelze jinak, než recenzovanou publikaci doporučit všem čtenářům se zájmem o některý z výše zmíněných oborů.

Jan Beránek

doi: 10.14712/2464689X.2024.33